

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Н. КАРАЗІНА

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

НА ЗАСІДАННІ КАФЕДРИ
ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
ФАКУЛЬТЕТУ ПСИХОЛОГІЇ

ПРОТОКОЛ № ВІД 2014 Р

КОМПЛЕКС

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ІЗ дисципліни

«ПСИХОЛОГІЯ»

для студентів спеціальності 6.040103 – геологія, 6.040104 – географія

Рецензент: Хомуленко Т.Б.

д.психол.н., професор кафедри

практичної психології ХНУ

імені Г.С. Сковороди.

Укладач:

доцент кафедри
ПРИКЛАДНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ,

К. ПСИХОЛ. Н.,
ДОЦЕНТ

СОРОКА АНАТОЛІЙ
ВОЛОДИМИРОВИЧ

Харків - 2014

ЗМІСТ

Розділ 1. Мета та завдання дисципліни.....	3
Розділ 2. Структура навчальної дисципліни.....	4
2.1. Загальна схема та структура дисципліни.....	4
2.2. Зміст лекційної частини дисципліни.....	8
Розділ 3. Плани семінарських та практичних занять.....	10
Розділ 4. Самостійна робота студентів.....	23
4.1. Теми та питання, що виносяться на самостійне опрацювання.....	23
4.2. Підготовка рефератів, доповіді та ессе.....	25
4.2.1. Тематика рефератів та доповіді, які передбачаються до опрацювання в ході самостійної роботи студентів.....	29
Методи контролю та контрольні питання до дисципліни	34
Література.....	36

РОЗДІЛ 1

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Психологія» володіє особливими якостями, які відрізняють її від інших дисциплін. Як систему перевірених знань психологію знають небагато людей, в основному тільки ті, хто нею спеціально займається, вирішуючи наукові і практичні завдання. Разом з тим як система життєвих явищ психологія знайома кожній людині. Вона представлена у вигляді власних відчуттів, образів, уявлень, явищ пам'яті, мислення, мови, волі, уяви, інтересів, мотивів, потреб, емоцій, почуттів і багато чого іншого. Основні психічні явища ми безпосередньо можемо виявити в самих себе і побічно спостерігати в інших людей.

Мета курсу: ознайомити студентів з методологічними основами психології, розкрити зміст психологічної структури особистості, а також визначити основні соціально-психологічні характеристики груп і колективу.

Завдання курсу пов'язані з ознайомленням студентів із сучасними методологічними основами психології як науки та розкритті основних етапів становлення психологічної науки. Основна увага приділяється ознайомленню студентів з когнітивною, регулятивною, комунікативною сферою особистості і індивідуально-психологічними властивостями особистості. Розкритті основних соціально-психологічних характеристик груп і колективу.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

знати:

- основні поняття та методи психології як науки, структуру та проблематику даної науки;
- концептуальні підходи щодо вивчення особистості у психології;
- характеристику когнітивних, регулятивних, комунікативних сфер

особистості та індивідуально-психологічних властивостей особистості;

- основні соціально-психологічні характеристики груп і колективу.

вміти:

- орієнтуватися в навчальній, науково-популярній та науковій літературі з даної науки;
- аналізувати психічні явища з точки зору різних підходів;
- використовувати методи психології на практиці.

Обсяг дисципліни складає 72 години. Із них **для денного навчання:** лекцій – 18 годин, семінарських та практичних занять – 18 годин, самостійна робота – 36 годин.

Для заочного навчання: обсяг дисципліни складає 72 години, лекцій – 8 годин, семінарських та практичних занять – 2 години, самостійна робота – 62 години. Передбачена форма контролю – залік.

РОЗДІЛ 2

2.1. Загальна схема та структура дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	с	п	інд	ср		л	с	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Вступ до психології.												
Тема 1. Історія розвитку і сучасний стан психології.	6	2				4	9	2				7

Тема 2. Сучасні наукові напрямки, теорії і концепції психології.	8	2	2			4	7					7
Тема 3. Методи дослідження в психології.	8	2	2			4	9	2				7
Разом за модулем 1	22	6	4			12	25	4				21
Модуль 2. Психологія особистості та груп.												
Тема 4. Когнітивна сфера особистості.	8	2		2		4	8	2				6
Тема 5. Регулятивна сфера особистості.	8	2	2			4	7					7
Тема 6. Індивідуально – психологічні властивості особистості.	8	2	2			4	11	2	2			7
Тема 7. Поняття про темперамент. Типи темпераменту	8	2		2		4	7					7

Тема 8. Особистість та характер.	8	2		2		4	7					7
Тема 9. Комунікація, мала група і колектив.	10	2	2	2		4	7					7
Разом за модулем 2	50	12	6	8		24	47	4	2			41
Усього годин	72	18	10	8		36	72	8	2			62

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		
		Д/Н	З/Н	
1	Історія розвитку та сучасні наукові напрямки, теорії і концепції психології.	2	—	
2	Структура сучасної психології та характеристика методів дослідження в психології.	2	2	
3	Сутність та структура емоційно-регуляторної сфери особистості	2	—	
4	Загальна характеристика індивідуально – психологічних властивостей особистості.	2		

5	Загальна характеристика комунікативної сфери особистості та основних соціально – психологічних характеристик груп і колективу.	2	–	
	Усього годин	10	2	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д/Н	
1	Визначення рівнів сформованості окремих властивостей когнітивних процесів особистості.	2	
2	Визначення типу темперамента та спрямованості особистості.	2	
3	Визначення типології характеру особистості.	2	
4	Визначення характеру міжособистісних взаємовідносин в групі та приклади досліджень аналізу взаємовідносин в групі.	2	
	Разом	8	

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Д/Н	З/Н
1	Вивчення наукової літератури та конспектування першоджерел до тем 1-9	16	22
2	Виконання письмової роботи з психології /написання реферативної роботи та есе з психології/.	7	7
3	Підготовка до поточного та підсумкового семестрового контролю з тем 1-9	13	33
	Разом	36	62

2.2. Зміст лекційної частини дисципліни

Модуль 1. Вступ до психології.

Тема 1. Історія розвитку і сучасний стан психології.

Визначення психології як науки. Основні етапи історії психології. Методологічні основи психології: основні категорії, принципи та задачі психології. Структура сучасної психології.

Тема 2. Сучасні наукові напрямки, теорії і концепції психології.

Характеристика сучасних основних напрямків, теорій і концепцій психології, а саме: концепція особистості А.Ф. Лазурського, В. М. М'ясищева, К. К. Платонова, О. М. Леонт'єва, Д. Н. Узнадзе. До основних напрямків зарубіжної психології: Психоаналіз, біхевіоризм, гештальтпсихологія, гуманістична

психологія, трансперсональна психологія. Структура психіки людини та визначення основних компонентів психіки людини.

Тема 3. Методи дослідження в психології.

Проблема метода дослідження в психології. Спостереження і його різновиди. Типи і види опитування. Експериментальний метод в психології. Психологічні тести. Моделювання в психології.

Модуль 2. Психологія особистості та груп.

Тема 4. Когнітивна сфера особистості.

Поняття про відчуття, види та властивості відчуттів. Сприйняття, його види та властивості. Увага, види та властивості уваги. Пам'ять, процеси та види пам'яті. Мислення та його характеристики.

Тема 5. Регулятивна сфера особистості.

Види і роль емоцій в житті людини. Психологічні теорії емоцій. Емоції і особистість. Поняття про волю. Теорії волі. Вольові якості людини.

Тема 6. Індивідуально - психологічні властивості особистості.

Поняття особистості у психології та психологічна структура особистості. Спрямованість – провідна властивість особистості. Поняття про здібності. Здібності, задатки і індивідуальні розходження людей. Природа людських здібностей. Розвиток здібностей.

Тема 7. Поняття про темперамент. Типи темпераменту.

Історія досліджень темпераменту. Типи темпераменту. Властивості темпераменту. Темперамент і індивідуальний стиль діяльності. Темперамент і особистість.

Тема 8. Особистість та характер.

Визначення характеру. Типології характерів. Формування характеру. Особистість і характер людини.

Тема 9. Комунікація, мала група і колектив.

Поняття і види комунікації. Техніка і прийоми комунікації. Розвиток комунікації. Поняття малої групи і колективу. Феноменологія малих груп. Міжособистісні взаємовідносини в групі і колективі. Ефективність групової діяльності.

Розділ 3. Плани семінарських та практичних занять

При підготовці до семінарських та практичних занять слід використовувати конспект лекцій, методичні вказівки до семінарів та практичних занять, а також основну і додаткову літературу, яка зазначена в планах самостійної роботи з урахуванням бібліотечного фонду університету. Готуючись до семінарських занять слід використовувати програму дисципліни, методичні вказівки до семінарських та практичних занять, основну і додаткову літературу.

Тематика семінарських занять

Заняття 1. Історія розвитку та сучасні наукові напрямки, теорії і концепції психології.

1. Історичні перетворення визначення психології як науки та основні етапи історії психології.
2. Методологічні основи психології: основні категорії, принципи та задачі психології.
3. Характеристика сучасних основних напрямків, теорій і концепцій психології, а саме: концепція особистості А. Ф. Лазурського, В. М. М'ясищева, К. К. Платонова, О. М. Леонт'єва, Д. Н. Узнадзе. До основних напрямків зарубіжної психології: Психоаналіз, біхевіоризм,

гештальтпсихологія, гуманістична психологія, трансперсональна психологія.

Література

1. **Гиппенрейтер Ю. Б.** Введение в общую психологию: Курс лекций. – М., 1988. (Общее представление о психологии как науке: 7-19, 48-63.), Естественнонаучные основы психологии. – М., 1978. (Место психологии в системе наук: 7-11.).
2. **Лурия А. Р.** Эволюционное введение в психологию. – М., 1975. (Психология как наука, её предмет и практическое значение: 3-32.).
3. **Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии: В 2 т. – Т. 1.-М., 1989. (Предмет и методы психологии: 12-62).
4. **Хессет Дж.** Введение в психофизиологию. – М., 1981.

Заняття 2. Структура сучасної психології та характеристика методів дослідження психології.

1. Структура сучасної психології та психіки людини.
2. Характеристика методів дослідження психології:
  - спостереження і його різновиди:
  - типи і види опитування:
  - типи експериментального метода в психології:
  - типи психологічних тестів.

Література

1. **Анастаси А.** Психологическое тестирование. – Кн. 1,2. – М., 1982. (Тесты: Кн. 1: 31-37. Кн. 2: 123-308).
2. **Аткинсон Р., Бауэр Г., Кротерс Э.** Введение в математическую теорию обучения. – М. 1969. (Психология и математика: 28-40).
3. **Блейхер В. М., Бурлачук Л. Ф.** Психологическая диагностика интеллекта и личности. – Киев, 1978. (Методы исследования интеллекта. Тесты Векслера, Амтхауэра, Равена: 46-79).
4. **Дубинин Н. П., Карпец И. И., Кудрявцев В. Н.** Генетика, поведение, ответственность. О природе антиобщественных поступков и путях их преодоления. – М., 1989. (Методы психогенетических исследований. Исследование близнецов: 104-107, 152-168).
5. **Изард К. Е.** Эмоции человека. – М., 1980. (Методы изучения эмоций: 92-116).
6. **Лурия А. Р.** Эволюционное введение в психологию. – М., 1975. (Психология как наука, её предмет и практическое значение: 3-32.).
7. **Петровский А. В.** История советской психологии. Формирование основ психологической науки. – М., 1967.
8. **Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии: В 2 т. – Т. 1.-М., 1989. (Предмет и методы психологии: 12-62).
9. **Хессет Дж.** Введение в психофизиологию. – М., 1981.

Заняття 3. Сутність та структура емоційно-регуляторної сфери особистості.

1. Види і роль емоцій в житті людини.
2. Психологічні теорії емоцій.
3. Поняття про волю. Теорії волі.
4. Вольові якості людини.

Література

1. **Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии: В 2 т. – Т. 1.-М., 1989. (Воля: 182–211).
2. **Сорока А. В., Шалімова І. М.** Вольова регуляція особистості. Методичний посібник. Частина 1.- Х.: ХІЛ ВПС, 1998.
3. **Страхов И. В.** Психология характера. –Саратов, 1970. (Волевые и эмоциональные черты характера: 15-36.).
4. **Ладанов И. Д.** Управление стрессом.– М., 1989. (Тренировка воли:43-69. Саморегуляция. Владение собой: 83-119).
5. **Изард К. Е.** Эмоции человека. – М.,1980. (Роль эмоций в жизни человека:13-25. Теории эмоций: 31-51. Эмоции и мотивация: 52-71, 163-209. Эмоции и экспрессия: 72-91. Эмоции и сознание: 117-138. Эмоции и поведение: (139-162).
6. **Симонов П. В.** Эмоциональный мозг. Физиология. Нейроанатомия. Психология эмоций. – М.,1981. (Что такое эмоция: 10-39.).
7. **Якобсон П. М.** Эмоциональная жизнь школьника. – М.,1966. (Роль чувств в жизни личности: 64-72).

Заняття 4. Загальна характеристика індивідуально – психологічних властивостей особистості.

1. Поняття особистості у психології та психологічна структура особистості.
2. Спрямованість – провідна властивість особистості.
3. Поняття про здібності. Здібності, задатки і індивідуальні розходження людей.
4. Природа людських здібностей. Розвиток здібностей.

Література

1. **Гиппенрейтер Ю. Б.** Введение в общую психологию. Курс лекций.–М., 1988. (Способности: 234–256).
2. **Крутецкий В. А.** Психология математических способностей.– М., 1968. (Математические способности: 10-72. Структура математических способностей школьников: 201-400).
3. **Кузьмина Н. В.** Способности, одаренность, талант учителя.–Л., 1985. (Определение способностей: 5-9).
4. **Левитов Н. Д.** Психология характера. –М., 1969. (Характер и способности: 69-86).
5. **Левитов Н. Д.** Психология характера. –М., 1969. (Характер и темперамент: 57-68).
6. **Мерлин В. С.** Структура личности. Характер, способности, самосознание: Учебное пособие к спецкурсу.–Пермь, 1990. (Способности: 27-58).

7. **Мерлин В. С.** Очерк интегрального исследования индивидуальности.—М., 1986. (Свойства темперамента и свойства личности: 86-110. Свойства нервной системы и свойства темперамента: 65-86).
8. **Стреляу Я.** Роль темперамента в психическом развитии.—М., 1982. (Основные концепции темперамента: 19-66. Темперамент и факторы его формирования: 67-109. Связь темперамента со способностями и личностью: 109–141. Знание свойств темперамента для деятельности: 162-227).
9. **Норакидзе В. Г.** Методы исследования характера.—Тбилиси, 1989. (Понятие характера: 6-18).
- 10 **Рубинштейн С. Л.** Основы общей психологии: В 2т. —Т.2.—М.,1989. (Темперамент и характер: 211-235).

Заняття 5. Загальна характеристика комунікативної сфери особистості та основних соціально – психологічних характеристик груп і колективу.

1. Поняття, види, прийоми та розвиток комунікації.
2. Поняття малої групи і колективу. Феноменологія малих груп.
3. Міжособистісні взаємовідносини в групі і колективі.
4. Ефективність групової діяльності.

Література

1. Аникеев П. П. Психологический климат в коллективе.—М.: Педагогика, 1989.
2. Бондаренко А. Ф. Основы психологии. Учебник для студентов факультета славянских языков КНЛУ.—К.: Изд. Центр КНЛУ, 2005.—С. 163-177.
3. Донцов А. И. Психология коллектива.— М.: МГУ, 1984.—208с.

4. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита.— СПб.: Речь, 2003.—292с.
5. Лутошкин А. Н. Эмоциональные потенциалы коллектива.— М.: Педагогика, 1988.—125с.
6. Майерс Д. Социальная психология: Учеб. Пособие.—СПБ.: Питер ком.,1997.— 684.
7. Петровский А. В., Шпалинский В. В. Социальная психология коллектива.— М.: Просвещение, 1979.
8. Психология: Учебник / Под ред. проф. А. А. Крылова.—М.: Проспект, 1998.
9. Немов Р. С. Психология. Учебник. Кн. 1. Общие основы психологии.—2-е изд.—М.: Прсвещение: ВЛАДОС, 1995.—С.444-524.
10. Кон И. С. Я—Ты —Мы. Психологические возможности улучшения отношения.—М.: Педагогика, 1982.
11. Фромм Э. Искусство любви.—М.: АСТ, 2001.

Тематика практичних занять

Заняття 1. Визначення рівнів сформованості окремих властивостей когнітивних процесів особистості.

Мета заняття: глибоко засвоїти теоретичні знання з психології пізнавальних процесів, придбати практичні навички з діагностики окремих професійно – необхідних властивостей когнітивних процесів особистості.

План – завдання до практичного заняття 1.

1. Бути готовим до письмового та усного опитування за теоретичними питаннями теми № 4.

2. Набуття навичок роботи з діагностики окремих професійно-необхідних властивостей когнітивних процесів особистості за допомогою наступних методик:

- методики для вивчення пам'яті;
- методики для вивчення уваги;
- методики для оцінки логічного мислення.

Контрольні питання

1. Поняття про відчуття, види та властивості відчуттів.
2. Сприйняття, його види та властивості.
3. Увага, види та властивості уваги.
4. Пам'ять, процеси та види пам'яті.
5. Мислення та його характеристики.

Література

1. **Анастаси А.** Психологическое тестирование. – Кн. 1,2. – М., 1982. (Тесты: Кн. 1: 31-37. Кн. 2: 123-308).
2. **Аткинсон Р., Бауэр Г., Кротерс Э.** Введение в математическую теорию обучения. – М. 1969. (Психология и математика: 28-40).
3. **Блейхер В. М., Бурлачук Л. Ф.** Психологическая диагностика интеллекта и личности. – Киев, 1978. (Методы исследования интеллекта. Тесты Векслера, Амтхауэра, Равена: 46-79).
4. **Веккер Л. М.** Психические процессы: В 3 т. – Т.1. – Л., 1974. (Информационная теория психических процессов: 67-124. Ощущения: 142-175. Восприятие: 196-278).
5. **Величковский Б. М.** Современная когнитивная психология. – М., 1982. (Перцептивные процессы: 114-150).
6. **Восприятие и деятельность.** – М., 1976. (О путях исследования восприятия: 3-15).

7. Сорока А. В., Шалимова И. Н. Психодіагностика личности воина и воинского коллектива.- Х.: ХІЛ ВВС, 1998.

Заняття 2. Визначення типу темперамента та спрямованості особистості.

Мета заняття: глибоко засвоїти теоретичні знання з психології особистості, придбати практичні навички з діагностики окремих індивідуально-психологічних властивостей особистості

План – завдання до практичного заняття №2.

1. Бути готовим до письмового та усного опитування за теоретичними питаннями пройдених тем № 7.
2. Знайомство з психодіагностикою та її методиками.
3. Набуття навичок роботи з діагностики особистості за допомогою наступних методик:

- тест-опитування РД (Айзенка) – для визначення провідного типу темпераменту;
- орієнтаційна анкета Б. Басса – для визначення особистісної спрямованості.

Контрольні питання

1. Поняття особистості в загальній психології та психологічна структура особистості.
2. Психологічна характеристика структури спрямованості особистості та її види.
3. Історія досліджень, характеристика типів та властивостей темпераменту.
4. Темперамент і індивідуальний стиль діяльності особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Анастаси А.** Психологическое тестирование. – Кн. 1,2. – М., 1982. (Тесты: Кн. 1: 31-37. Кн. 2: 123-308).
2. **Гиппенрейтер Ю. Б.** Введение в общую психологию. Курс лекций.–М., 1988. (Способности: 234–256).
3. **Кузьмина Н. В.** Способности, одаренность, талант учителя.–Л., 1985. (Определение способностей: 5-9).
4. **Мерлин В. С.** Очерк интегрального исследования индивидуальности.–М., 1986. (Свойства темперамента и свойства личности: 86-110. Свойства нервной системы и свойства темперамента: 65-86).
5. **Стреляу Я.** Роль темперамента в психическом развитии.–М., 1982. (Основные концепции темперамента: 19-66. Темперамент и факторы его формирования:
6. Связь темперамента со способностями и личностью: 109–141. Знание свойств темперамента для деятельности: 162-227).
7. **Сорока А. В., Шалимова И. Н.** Психодиагностика личности воина и воинского коллектива.- Х.: ХІЛ ВВС, 1998.

Заняття 3. Визначення типології характеру особистості.

Мета заняття: глибоко засвоїти теоретичні знання з психології особистості, придбати практичні навички з діагностики окремих індивідуально-психологічних властивостей особистості

План – завдання до практичного заняття № 3.

1. Бути готовим до письмового та усного опитування за теоретичними питаннями пройдених тем № 6, 8.

2. Знайомство з психодіагностикою та її методиками.

3. Набуття навичок роботи з діагностики особистості за допомогою наступних методик:

- характерологічний опитувальник К. Леонгарда – для визначення певного напрямку характеру;
- опитувальник самооцінки Т. Лірі для визначення властивостей характеру.

Контрольні питання

1. Поняття особистості в загальній психології та психологічна структура особистості.

2. Поняття і типології характеру. Формування характеру.

3. Особистість і характер людини

4. Поняття про здібності, види та умови розвитку здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Анастаси А.** Психологическое тестирование. – Кн. 1,2. – М., 1982. (Тесты: Кн. 1: 31-37. Кн. 2: 123-308).

2. **Гиппенрейтер Ю. Б.** Введение в общую психологию. Курс лекций.–М., 1988. (Способности: 234–256).

3. **Крутецкий В. А.** Психология математических способностей.– М., 1968. (Математические способности: 10-72. Структура математических способностей школьников: 201-400).

4. **Кузьмина Н. В.** Способности, одаренность, талант учителя.–Л., 1985. (Определение способностей: 5-9).

5. **Левитов Н. Д.** Психология характера. –М., 1969. (Характер и способности: 69-86).

6. **Левитов Н. Д.** Психология характера. –М., 1969. (Характер и темперамент: 57-68).
7. **Мерлин В. С.** Структура личности. Характер, способности, самосознание: Учебное пособие к спецкурсу.–Пермь, 1990. (Способности: 27-58).
8. **Норакидзе В. Г.** Методы исследования характера.–Тбилиси, 1989. (Понятие характера: 6-18).
9. **Сорока А. В., Шалимова И. Н.** Психодиагностика личности воина и воинского коллектива.- Х.: ХИЛ ВВС, 1998.

Заняття 4. Визначення характеру міжособистісних взаємовідносин в групі та приклади досліджень аналізу взаємовідносин в групі.

Мета заняття: глибоко засвоїти теоретичні знання з комунікації особистості, придбати практичні навички з діагностики характеру міжособистісних взаємовідносин в групі.

План – завдання до практичного заняття № 4.

1. Бути готовим до письмового та усного опитування за теоретичними питаннями пройденої теми № 9.
2. Знайомство з психодіагностикою взаємовідносин та її методиками.
3. Набуття навичок роботи з діагностики характеру міжособистісних взаємовідносин в групі за допомогою наступних методик:
  - оцінка рівня комунікабельності особистості /тест В. Ф. Ряховського/;
  - методика діагностики міжособистісних взаємовідносин в групі Т. Лірі.

Контрольні питання

1. Поняття, види та прийоми комунікації. Розвиток комунікації.
2. Мала група і колектив. Феноменологія малих груп.

3. Міжособистісні взаємовідносини в групі і колективі.
4. Психодіагностичні методи дослідження взаємовідносин у колективі.
5. Приклади досліджень аналізу взаємовідносин в групі
6. Конфлікти та психологія їх прояву у колективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникеев П. П. Психологический климат в коллективе.—М.: Педагогика, 1989.
2. Бондаренко А. Ф. Основы психологии. Учебник для студентов факультета славянских языков КНЛУ.—К.: Изд. Центр КНЛУ, 2005.—С. 163-177.
3. Донцов А. И. Психология коллектива.— М.: МГУ, 1984.—208с.
4. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита.— СПб.: Речь, 2003.—292с.
5. Лутошкин А. Н. Эмоциональные потенциалы коллектива.— М.: Педагогика, 1988.—125с.
6. Майерс Д. Социальная психология: Учеб. Пособие.—СПБ.: Питер ком.,1997.— 684.
7. Петровский А. В., Шпалинский В. В. Социальная психология коллектива.— М.: Просвещение, 1979.
8. Психология: Учебник / Под ред. проф. А. А. Крылова.—М.: Проспект, 1998.
9. Немов Р. С. Психология. Учебник. Кн. 1. Общие основы психологии.—2-е изд.—М.: Прсвещение: ВЛАДОС, 1995.—С.444-524.
10. Кон И. С. Я—Ты —Мы. Психологические возможности улучшения отношения.—М.: Педагогика, 1982.
11. Фромм Э. Искусство любви.—М.: АСТ, 2001.

Розділ 4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота з дисципліни «Психологія» є одним із засобів контролю за знаннями студентів. Її виконання є суттєвим чинником у професійній підготовці студентів. Самостійна робота студентів не тільки сприяє усвідомленню і засвоєнню теоретичного матеріалу, а й застосуванню його на практиці.

У процесі виконання різних видів самостійних завдань при виникненні певних утруднень, студент може звернутися на індивідуальні консультації до викладача, який читає курс певної дисципліни.

При підготовці самостійних завдань студент повинен звертатися не тільки до теоретичного матеріалу, а намагатися пов'язувати його з практичною діяльністю.

Самостійна робота студентів привчає їх здійснювати пошуки прикладів з практики, використовувати ті чи інші психологічні факти при аналізі конкретних ситуацій і привчає їх до творчого аналізу наукової інформації.

Всі види самостійної роботи повинні бути виконані чітко, послідовно і зафіксовані у конспектах.

У процесі вивчення дисципліни «Психологія» кожен студент повинен в установленій термін підготуватись до контрольних занять, мета яких полягає в оволодінні необхідним запасом знань з окресленої проблематики та набутих навичок самостійної практичної роботи.

4.1. Теми та питання, що виносяться на самостійне опрацювання.

📖 Історичні перетворення визначень предмета психології.

📖 Етапи становлення психологічної науки.

📖 Методологічні основи загальної психології: основні категорії, принципи та задачі загальної психології.

- 📖 Характеристика та аналіз сучасних наукових напрямків, теорії і концепції загальної психології
- 📖 Фундаментальні і прикладні галузі психологічної науки.
- 📖 Загальні і спеціальні галузі психології.
- 📖 Класифікація методів дослідження загальної психології;
- 📖 Поняття про відчуття та сприйняття, його види і властивості.
- 📖 Психологічні теорії уваги, види і властивості уваги.
- 📖 Загальна уява про пам'ять, процеси та види пам'яті.
- 📖 Теорія мислення, природа і види мислення, особливості творчого мислення.
- 📖 Мова як засіб спілкування та інструмент мислення.
- 📖 Поняття про волю, теорії волі.
- 📖 Вольові якості людини.
- 📖 Види і роль емоцій в житті людини.
- 📖 Психологічні теорії емоцій.
- 📖 Емоції і особистість.
- 📖 Поняття і види спілкування.
- 📖 Роль спілкування в психічному розвитку людини.
- 📖 Техніка та прийоми спілкування.
- 📖 Мова як засіб спілкування
- 📖 Розвиток спілкування.
- 📖 Загальне уявлення про особистість.
- 📖 Історія досліджень особистості.
- 📖 Сучасні теорії особистості.
- 📖 Формування і розвиток особистості.
- 📖 Проблема стійкості особистості.
- 📖 Поняття про здібності, та розвиток здібностей.
- 📖 Спрямованість – провідна властивість особистості.
- 📖 Поняття про темперамент, типи темпераментів.
- 📖 Поняття про характер, типології характерів.

- 📖 Мала група і колектив.
- 📖 Взаємовідносини в групі і колективі.
- 📖 Особистість в групі.
- 📖 Психодіагностичні методи дослідження взаємовідносин у колективі.
- 📖 Конфлікти та психологія їх прояву у колективі.

4.2. Підготовка рефератів, доповіді та есе.

Під час самостійного опрацювання матеріалу студенти знайомляться з першоджерелами та пишуть реферати есе і доповіді для виступу на семінарських та практичних заняттях.

Реферат – відносно невелика (7–8 сторінок друкованого тексту) робота, **доповідь** – складає (4-7 сторінок друкованого тексту) яка має план, зміст і список використаної літератури. Зміст повинен бути викладено чітко, послідовно з висновками і наступною аргументацією думок автора.

Для підготовки реферату, або доповіді необхідне більш поглиблене вивчення літератури, включаючи додаткову. Реферат, або доповідь повинна продемонструвати знання і розуміння обраної студентом теми. Особлива увага повинна бути приділена репрезентації джерел, з якими працював студент.

Для підготовки реферату, або доповіді необхідно критично ставитись до наукової літератури, зважаючи на те, що існує велика кількість як нових, так і морально застарілих публікацій, які розглядають соціально-політичні проблеми однобічно. Переглядаючи літературу, слід спочатку зупинитися на першоджерелах та монографіях, бажано останніх років видання. Потім можна звернутися до журнальних статей, словників, енциклопедій. Найдоступнішим та найпоширенішим методом пошуку літератури вважається бібліотечний каталог (алфавітний і систематичний). В алфавітному каталозі необхідну книгу шукають або за її назвою, або за прізвищем її автора. У систематичному – за тематичним принципом. Тут можна підібрати літературу з конкретної теми.

Під час роботи над книгою неможливо запам'ятати усе прочитане, тому необхідно стисло законспектувати ті положення, які торкаються теми. Конспект може бути викладенням суті прочитаного, може містити в собі власні міркування та ідеї, а може бути у вигляді дослівних виписок, що мають безпосереднє відношення до теми, яка вивчається. В останньому випадку слід помічати джерело та сторінку, оскільки в подальшій роботі виписки може бути використана у вигляді цитати. У цілому після роботи з книгою студент повинен мати загальне уявлення про її зміст, правильно зрозуміти думки автора, відібрати все найбільш цінне відповідно до мети своєї роботи. Для цього важливо виділити ключові поняття, проблеми, питання навколо яких буде будуватися розкриття теми. Наводячи різні точки зору з того чи іншого питання, слід демонструвати власну позицію. Висловлюючи будь-які положення, бажано підкріплювати їх достатніми аргументами. Викладення матеріалу має бути творчим. Не треба перевантажувати реферат цитатами.

Написання реферату, або доповіді повинне підтвердити вміння студента:

- генерувати і обґрунтовувати нові наукові ідеї, розраховані на близьку або далеку перспективу, самостійно проводити дослідження;
- використовувати набуті в процесі навчання теоретичні знання, практичні навички для вирішення певної культурологічної проблеми;
- аналізувати літературні, наукові джерела;
- узагальнювати матеріали та застосовувати сучасну методику наукових досліджень при вирішенні визначеної проблеми.

У роботі необхідно логічно і аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникаючи загальних слів і бездоказових тверджень.

Стиль викладення змісту розділів реферату, або доповіді характеризує вміння студента стисло, логічно та аргументовано викладати матеріал у

відповідності із встановленими вимогами. Викладення матеріалу основної частини підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

Мові та стилю реферату, або доповіді необхідно приділяти істотну увагу. Найбільш характерною особливістю письмової наукової мови є формально-логічний спосіб викладення матеріалу. Для наукового тексту характерна смислова завершеність і цілісність. Якостями, що визначають культуру наукової мови, є *точність, ясність і стислість*. Основне місце у науковій мові займають форми недоконаного виду дієслова теперішнього часу, оскільки вони не виражають відношення дії, що описується, до моменту висловлювання (наприклад: «У даній роботі розглядаються...»). Крім того, поширення отримали вказівні займенники («цей», «той», «такий»), які не тільки конкретизують предмет, але і виражають логічні зв'язки між частинами висловлювання (наприклад: «Наведені факти служать достатньою основою для висновку...»). Займенники «щось», «дещо», «що-небудь» внаслідок невизначеності їх значення в тексті реферату, або доповіді використовувати не рекомендується. Також для уникнення категоричності висловлювань (особливо при демонструванні власної позиції) рекомендується вживати наступні вислови: «вірогідно», «можливо», «на мою думку» тощо.

Обов'язковою умовою об'єктивності викладу матеріалу є вказівка на те, яким є джерело повідомлення, ким висловлена думка, кому належить той або інший вислів. У тексті ця умова може бути реалізована за допомогою використання спеціальних слів і словосполучень («на думку», «згідно із», «за даними» тощо).

Стиль письмової наукової мови – це, найчастіше, безособовий монолог. Тому виклад (в основному) ведеться від третьої особи, оскільки увага зосереджена на змісті та логічній послідовності тексту, а не на особі автора. Інколи (якщо це входить в творчий задум автора) вживається форма першої

особи однини займенників. Але в науковому рефераті авторське «я» нібито відступає на задній план.

Ессе – це не реферат або доповідь, а твір, творча робота, виклад Ваших особистих думок із запропонованої проблеми /на основі вивчення даної проблеми.

Завдання до ессе (срок подання ессе – до **1.12. 2014р.**).

Проблема для роздуму: **«Необхідність вивчення психології фахівцям із геології та географії».**

Вимоги до оформлення

Об'єм роботи – до 2-х сторінок, шрифт Times New Roman **14**, інтервал 1,5.

Ліве поле – 2,5 см, верхнє і нижнє поле – 2 см, праве поле 1,5.

Робота підписується зверху справа (Див. зразок). Обов'язково написати **тему ессе**.

Зразок оформлення

Ессе з психології
студента(ки) гр. .... ПІБ.....
Тема: .....
.....

Максимальна оцінка за ессе – 15 балів.

Оцінюваний параметр	Критерії оцінювання
Своєчасність 0-3	Ессе здається до 15.00 до 1.12. 2014р (на кафедру прикладної психології)
Оформлення 0-2	Відповідність вимогам до оформлення; не приймаються роботи, розмір яких перевищує 2 сторінки

Зміст 0-10	<ul style="list-style-type: none"> - самостійність, оригінальність; - формулювання теми і відповідність змісту заявленої теми; - наявність особистої позиції, чітко викладеної і обоснованої, при необхідності –із ссилкою на першоджерела; - відповідність формальним критеріям (структура, внутрішня логіка, обоснованність висновків, грамотність); - літературний стиль (можут бути добавлені бали – до 5 балів)
-------------------	---

4.2.1. Тематика рефератів та доповіді, які передбачаються в ході самостійної роботи студентів.

1. Етапи становлення психологічної науки.
2. Предмет, об'єкт і методи дослідження психології.
3. Взаємозв'язок психології з іншими науками, насамперед із суспільними.
4. Характеристика основних категорій та завдань психології в сучасних умовах.
5. Сучасні наукові напрямки, теорії і концепції загальної психології.
6. Прояви свідомості в поведінці, психічних процесах, властивостях і станах людини.
7. Прояви несвідомого в поведінці, психічних процесах, властивостях і станах людини.
8. Роль і види чутливості (відчуттів) у людини.
9. Види і властивості сприйняття.
10. Увага і його психологічні властивості.
11. Фізіологічні основи уваги.
12. Види пам'яті, індивідуальні особливості та порушення пам'яті.
13. Теорії пам'яті у психології.

14. Мислення, емоції та мотивація: проблеми зв'язку мислення, його продуктів з реальністю.
15. Психологія творчого мислення та розвиток мислення.
16. Поняття, ознаки і прояв волі у людини.
17. Основні напрями і шляхи розвитку волі.
18. Види спілкування та роль спілкування в психологічному розвитку людини.
19. Типи темпераментів, їх психологічна характеристика.
20. Індивідуальний стиль діяльності.
21. Визначення і типологія характерів.
22. Місце характеру у загальній структурі особистості, формування характеру.
23. Здібності, обдарованість і талант: взаємозв'язок і відмінності в цих явищах.
24. Природа індивідуальних відмінностей у здібностях людей, розвиток здібностей у людини.
25. Поняття малої групи і колективу.
26. Поняття про конфлікт і його різновиди.

Методи контролю та контрольні питання до дисципліни

Перевірка поточних завдань для самостійної роботи, проводиться у формі виступів студентів з доповіддю, рефератом, або есе щодо обговорення питань на семінарських та практичних заняттях. Перевіркою поточної модульної контрольної роботи у письмовому вигляді для групового виконання на семінарських заняттях, підсумковий контроль.

Контроль знань за темами 1–3 передбачає виконання **самостійної письмової роботи у вигляді реферату**, або доповіді, що містить 2 завдання. Максимальна оцінка для роботи — 10 балів. **Критерії оцінювання самостійної**

письмової роботи: зміст та повнота відповідей, креативність, своєчасність виконання роботи (знімається до 5 балів за несвоєчасність).

Контроль знань за темами 4-9 передбачає написання реферату та есе, максимальна кількість балів за котре — 5 та 15б. **Критерії оцінювання есе:** повнота розкриття теми, наявність особистої позиції, самостійність мислення, своєчасність виконання роботи (знімається до 5 балів за несвоєчасність).

Розподіл балів, які отримують студенти

Для заліку

Поточний контроль та самостійна робота						Залік	Сума балів
Модуль 1 (Т1;Т2;Т3)		Модуль 2 (Т4;Т5;Т6;Т7;Т8;Т9)		Робота /присутність/ студента на лекціях, семінарах та Пр. заняттях.		40	100
Доповідь	Модуль 1 К.Р.	Реферат	Ессе	(Т1–9)	Сума балів		
10	20	5	15	10	60		

Т1, Т2 .–. Т9 – теми модулів

Знання студентів з кожної теми доповіді, або реферату в залежності від запитань кожного модулю оцінюються за наступними критеріями:

5 балів – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал розглянутої теми, має конспект лекцій та відповіді у письмовому вигляді на запитання які виносяться на самостійну роботу студентам;

4 бали – студент добре засвоїв теоретичний матеріал розглянутої теми, має конспект лекцій, але відповіді у письмовому вигляді на запитання які виносяться на самостійну роботу студентам зроблені не в повному обсязі;

3 бали – студент засвоїв теоретичний матеріал, логічно мислить та будує відповідь, має конспект лекцій, але відповіді у письмовому вигляді на запитання які виносяться на самостійну роботу студентам не зроблені.

Також оцінювання роботи з кожної теми включає оцінку роботи /присутність/ студента на кожній лекції та семінарським, практичним занятті, за це додатково студент отримує ще 10 балів.

Виконання модульної письмової контрольної роботи для групового виконання проводиться на семінарських заняттях, яка містить 2 запитання кожному студенту із переліку запитань першого модулю. Максимальна оцінка за результати написання модуля № 1 — 20 балів, максимально 20 балів за модульну контрольну роботу. При оцінюванні враховується: зміст та повнота відповідей на кожне запитання відповідного модулю, своєчасність написання письмової контрольної роботи.

Кожен модуль зараховується при наявності у студента конспекта лекцій, відповіді у письмовому вигляді на запитання які виносяться на самостійну роботу студентам зроблені в повному обсязі. Мінімальна кількість балів, що необхідна для зарахування модулю складає: модуль 1 – 10 балів; модуль 2 – 10 балів, всього – 20 балів. Всього за умови активної роботи студента на протязі семестра він може отримати максимальну кількість балів – 60.

Студент допускається до підсумкового письмового семестрового контролю (заліку) за умови зарахування всіх модулів.

Для студентів заочного відділення – написання ессе. Ессе – це не реферат, а твір, творча робота, виклад Ваших особистих думок із запропонованої проблеми (на основі вивчення проблеми), максимальна кількість балів за котре складає — 25. При оцінюванні зараховується: повнота розкриття теми, наявність особистої позиції, самостійність мислення, своєчасність виконання роботи, відповідність вимогам до оформлення робіт. Максимальна кількість балів для зарахування модулю: 25 балів – модуль 1, 25 балів – модуль 2. 10 балів зараховується студенту за умови активної роботи його на лекціях та своєчасне виконання самостійної роботи.

Умова допуску до підсумкового контролю (заліку) – виконання всіх завдань для самостійної роботи, загальна оцінка за яких має досягати мінімум 20 балів.

Підсумковий письмовий контроль (**залік**), завдання якого складається із двох запитань індивідуально кожному студенту, максимальна оцінка за результати написання відповіді на кожне запитання оцінюється в 20 балів, всього 40 балів.

Критерії оцінювання залікової роботи

Бали за контрольне питання	Критерії оцінювання
18-20	У відповіді повністю розкрито зміст питання. Матеріал викладено логічно, аргументовано, мова є грамотною, науковий стиль викладення матеріалу, вільне володіння термінологічним апаратом дисципліни. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим

	матеріалом, що винесено для самостійної роботи.
15-17	Відповідь достатньо розкриває зміст питання або розкриває основні (найважливіші) аспекти у запитанні, студент володіє термінологічним апаратом дисципліни. У викладеному матеріалі студент має помилки із аргументацією відповіді, недостатня логічність та послідовність викладення матеріалу. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та середній рівень володіння додатковим матеріалом.
10-14	Відповідь на контрольне питання є неповною, розкриває тільки деякі аспекти навчального матеріалу. Студент припускається помилок у використанні термінології навчальної дисципліни. Рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом є середнім.
5-9	У відповіді допущено суттєві помилки, які свідчать про незнання лекційного матеріалу або обов'язкової літератури; студент слабо володіє термінологією дисципліни.
0-4	Відповідь практично відсутня, студент демонструє не знання лекційного матеріалу або обов'язкової літератури; не володіє термінологією.

Орієнтовні питання до підсумкового письмового семестрового контролю (заліку).

Питання модуля № 1

1. Визначення психології як науки.
2. Основні етапи історії психології

3. Предмет, об'єкт психології, принципи психології.
4. Основні категорії та задачі психології.
5. Структура сучасної психології.
6. Характеристика сучасних основних напрямків, теорій і концепцій психології.
7. Структура психіки людини та визначення основних компонентів психіки людини.
8. Характеристика методів дослідження психології.

Питання модуля № 2

9. Поняття про відчуття, види та властивості відчуттів.
10. Сприйняття, його види та властивості.
11. Увага, види та властивості уваги.
12. Пам'ять, процеси та види пам'яті.
13. Мислення та його характеристики.
14. Види і роль емоцій в житті людини.
15. Психологічні теорії емоцій.
16. Емоції і особистість.
17. Поняття про волю. Теорії волі.
18. Вольові якості людини.
19. Поняття особистості у психології та психологічна структура особистості.
20. Психологічна характеристика структури спрямованості особистості та її види.
21. Поняття про здібності, види та умови розвитку здібностей.
22. Історія досліджень, характеристика типів та властивостей темпераменту.
23. Темперамент і індивідуальний стиль діяльності особистості.
24. Поняття і типології характеру. Формування характеру.
25. Поняття і види комунікації. Розвиток комунікації.
26. Техніка і прийоми комунікації.

27. Поняття малої групи і колективу.
28. Феноменологія малих груп.
29. Міжособистісні взаємовідносини в групі і колективі.
30. Ефективність групової діяльності

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
70-79	C		
60-69	D	задовільно	
50-59	E		
1-49	FX	не задовільно	не зарахов.

Література

Базова

1. Бондаренко А. Ф. Основы психологии. Учебник для студентов факультета славянских языков КНЛУ.–К.: Изд. Центр КНЛУ, 2005.–С. 163-177.
2. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб, 2000

3. Немов Р. С. Психология. Учеб. для студ. Высш. Учеб. заведений. Кн.1. Общие основы психологии.-2-е изд. – М.: Просвещение: Владос, 1995.- 576с.
4. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Психология человека. М., 1995.
5. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию. М.,1988.
6. Гальперин П.Я. Введение в психологию. М., 1976.
7. Выготский Л.С. Инструментальный метод в психологии.- Собр.соч.,т.1 – М., 1982.
8. Леонтьев А.Н. Проблема возникновения ощущения. Очерк развития психики. – Избранные психологические произведения, т.1 –М.,1983.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность.- Избранные психологические произведения, т.2 – М.,1983
- 10.Соколова Е.Е. Введение в психологию. – М., 2007
- 11.Корнєв М.Н., Коваленко А.Б. Соціальна психологія: Підручник.- К., 1995.-304с.
- 12.Сорока А. В., Шалимова И. Н. Основы психологии и педагогики: Учебное пособие. –Х: ХІЛ ВВС, 1996.
- 13.Сорока А. В., Шалимова И. Н. Психодиагностика личности воина и воинского коллектива.- Х.: ХІЛ ВВС, 1998.
- 14.Сорока А. В., Шалімова І. М. Вольова регуляція особистості. Методичний посібник. Частина 1.- Х.: ХІЛ ВПС, 1998.
- 15.Хрестоматия по введению в психологию /сост. Соколова Е.Е. – М.,1999

Допоміжна

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. М.,1977.
2. Аткинсон Р. Введение в психологию, 2000
3. Выготский Л.С. Исторический смысл психологического кризиса. Собр.соч. в 6 т. – Т.2 – М., 1982
4. Вундт В. Введение в психологию - Хрестоматия по вниманию – М., 1976

5. Годфруа Ж. Что такое психология. М., 1992
6. Ждан А.Н. История психологии: от античности до наших дней. – М., 1988
7. Петровский А.В. Введение в психологию. – М., 1996
8. Теплов Б.М. Избр. тр. в 2 т. – Т.2, М., 1985.
9. Уотсон Дж. Бихевиоризм //Хрестоматия по истории психологии. М., 1980
10. Фрейд З. О психоанализе. Пять лекций //Хрестоматия по истории психологии. М., 1980
11. Ярошевский М.Г., Анциферова Л.И. развитие и современное состояние зарубежной психологии. – М., 1974.